

Monitor ISH (2008), X/1, 61-76
1.01 Izvirni znanstveni članek
prejeto: 31. 3. 2008, sprejeto: 11. 4. 2008

NADJA FURLAN¹

Negativni spolni stereotipi in predsodki v slovenski družbeno-religijski sferi

Izveček: Vprašanje spolnih stereotipov in predsodkov je v današnjem svetu, ki hodi po poti enakovrednosti spolov, nadvse pomembno in aktualno. Spreminjajo se tradicionalno določene stereotipne podobe moškega in ženske, njune vloge dobivajo novo vsebino in obliko. Za poglobljeno raziskovanje navzočnosti negativnih spolnih stereotipov in predsodkov ter enakopravnosti spolov v slovenski družbeni in katoliški cerkveni sferi je bila izvedena manjša raziskava s pomočjo vprašalnika. Rezultati kažejo na navzočnost negativnih spolnih stereotipov in spolne diskriminacije, vendar tudi na bolj optimistične težnje po enakopravnosti spolov in po spreminjanju tradicionalno določenih spolnih vlog.

Ključne besede: negativni spolni stereotipi, predsodki, spreminjanje tradicionalne vloge spolov

UDK: 396:261

Negative Gender Stereotypes and Prejudices in the Slovene Socio-Religious Sphere

Abstract: Given the contemporary tendencies towards gender equality, the question of gender stereotypes and prejudices is a topical issue. The traditional stereotyped images of men and women are changing and gaining new contents. To enable in-depth investigation into the gender stereotypes and prejudices underlining the discrimination of women in Slovene society and the Catholic Church, a small-scale study has been conducted with the help of a questionnaire. The research findings reveal a residue of negative stereotypes and the accompanying discrimination, but also a more optimistic trend towards equality.

Key words: negative gender stereotypes, prejudices, change of traditional gender roles

¹ Dr. Nadja Furlan je raziskovalka na področju teologije in ženskih religijskih študij. Zaposlena je na Znanstveno-raziskovalnem središču Koper (UP ZRS), kjer je nosilka podoktorskega projekta. E-naslov: nadja.furlan@zrs.upr.si.

NADJA FURLAN

UVOD

Zaradi hitrih sprememb in vse večje etične ozaveščenosti človeka današnjega, postmoderne sveta postaja imperativ enakovrednosti in enakopravnosti spolov v luči feminizacije in etizacije sveta vse močnejši. Patriarhalni androcentrizen kot oblika vladavine moških nad ženskami postaja neustrezna oblika družbene ureditve. V zahodnem svetu, ki se je oblikoval pod vplivom krščanstva, je tako zaslediti tudi vse več kritičnih vprašanj v zvezi z vprašanjem hierarhije spolov znotraj katoliške cerkve. Patriarhalna obarvanost cerkvene ureditve je postavljena pod vprašaj in drobnogled. Medtem ko krščanstvo v svojem nauku postavlja močan imperativ enakovrednosti in enakopravnosti spolov, ki je utemeljen tako v osebi Kristusa in njegovem odnosu do žensk kot tudi v Svetem pismu, je cerkev v procesu institucionalizacije privzela patriarhalno zaznamovanost kulture, v kateri se je razvijala.

Svet stoji na pomembni točki preobrazbe novega ovrednotenja in izoblikovanja identitet spolov. S tem ko patriarhalni androcentrizen sodobnemu etosu v luči deklaracije o človekovih pravicah ne ustreza več, saj vedno bolj hrepeni po harmonizaciji aktivnega in pasivnega elementa² na vseh področjih življenja in delovanja,

² Tukaj je mišljena opredeljenost ženskega principa kot pasivnega in moškega kot aktivnega principa delovanja. Ta "prototip" moškosti in ženskosti oz. vzorec moškega ali ženskega delovanja je nedvomno najstarejši opis dveh principov: moškega in ženskega. Razvil in oblikoval se je v kitajski tradiciji pred približno tremi tisočletji. Zajet in označen je v starodavnem načelu aktivnosti in pasivnosti: jin in jang. Jang označuje aktivno moško energijo, jin pa pasivno, žensko. V tej luči naj bi bil po taoizmu urejen celoten svet: nebo je aktivno, zemlja pasivna; dobro je pogosto istovetno z jangom, slabo pa z jinom (Langley, 1994, 39). Tao kot ritem in esenca veselja tako zaobjema ta dva osnovna principa. Medtem ko moški jang nosi attribute aktivnosti, pozitivnosti, svetlobe in življenja, ženski jin označuje pasivnost, negativnost, prej "zemeljsko" kot duhovno, temačnost, hlad in smrt. V taoizmu se ta dva osnovna principa delovanja dopolnjujeta v harmoničnem sozvočju. Ta osnovna misel taoizma se je počasi razširila po vsem svetu in z redki izjemami prežela svetovno miselnost. Tudi v zahodnem svetu je princip dveh delovanj našel plodna tla. Vendar pa je bila poanta tega harmoničnega odnosa vzajemnosti žal večkrat razumljena skozi oči hierarhične razporeditve moči. S tem ko je moški princip delovanja postavljen kot norma, je ženski princip delovanja postavljen v podrejen položaj. Harmoničnost dveh enakovrednih principov je tako tudi na tem področju zamenjala moška vzvišenost, ki se npr. kaže v pripisovanju takšnih: moški je "prosvetljen, razumen in moder", ženska pa je neumna; povzdignjeni in poduhovljeni lik moškega prevladuje nad zemeljsko in naravno zaznamovanostjo ženske. Zloraba zaradi napačne interpretacije in uporabe kitajske modrosti dveh principov je doživela višek v utemeljevanju in omejevanju ženske zgolj na "rojevanje, dom in kuhinjo" (Kaye, 1974, 42).

nastaja vmesna praznina, ki dopušča prostor različnim eksperimentom, kako na novo vzpostaviti in urediti spolne vloge, medsebojne odnose in družbeno ureditev. S čim zamenjati patriarhalni androcentrizem, ki je "najdaljša" in "najbolj zakoreninjena" oblika družbene ureditve? Ko se patriarhalni androcentrizem počasi umika, se vzpostavlja in oblikuje nova oblika ureditve, ki je v nastajanju. Tako moškost kot ženskost iščeta novo preobleko, saj jima marsikatera stara ne ustreza več. Nedvomno se torej med spoloma odpirajo novi antagonizmi. To pa odpira vrata raznim predsodkom in negativnim spolnim stereotipom, da se ohranijo in okrepijo ali pa da jih postopoma kritično presodimo in opustimo.

Ker se človek s svojo biološko človečnostjo skuša spojiti z družbenostjo svoje človečnosti, se sooči z nujno prevzema spolnih vlog.³ Te pa so pretežno družbeno pogojene v skladu s stereotipi o moškosti in ženskosti. Spolne vloge so tako tisti element, ki biološki spol preobrazi ali dopolni v družbeni spol. Z njimi in po njih se izraža kulturna zaznamovanost človeka in spola. Spolne vloge pa so znotraj družbe zaznamovane s hierarhičnim redom, ki ga določa družba. S tem ko je določena spolna vloga postavljena za normo, se ustvari hierarhija med spoloma. Ta je torej odsev družbenosti oz. kulturnega vpliva, ne pa naravnosti. Spolno razliko in razmerja med spoloma so namreč oblikovala oblastna razmerja. V tem

³Spolna vloga naj bi bila skupek predpisov, kako naj se posameznik enega ali drugega spola obnaša in se jih kot otrok nauči. Razvoj vprašanja spolnih vlog sega od Freudovega koncepta identifikacije, po katerem naj bi otrok ponotranjil istospolnega starša, ki naj bi s tem postal del njega, do Jungove ideje arhetipov. Višek pa teorija spolnih shem doživi s Sandro Bem, ki na izvoren način skuša razložiti odnos med socialnim okoljem in spoznavnimi prvinami, ki sooblikujejo psihološke razlike med spoloma. Njena metoda naj bi bila izvorna zato, ker skuša premostiti prepad med dvema bregovoma, družbo in posameznikom tako, da ju poveže z vidika tradicionalne feministične teorije o enakosti med spoloma. Avtorica namreč predpostavlja, da spolno tipiziranje izvira predvsem iz otrokove splošne pripravljenosti za sprejemanje in urejanje informacij o sebi, ki jih dobi od drugih ljudi, pojavov, dogodkov itd., in sicer v skladu s stereotipi o moškosti in ženskosti. Pri tem poudarja, da je ta splošna pripravljenost povsem enaka tako za fanta kot za deklenco. Ti stereotipi delujejo že v zgodnjem otroštvu kot sheme, s pomočjo katerih otrok razvršča in ureja informacije, ki se nanašajo na spol. Na podlagi takšnih shem otrok razvršča prihajajoče informacije kot ustrezne ali neustrezne njegovemu biološkemu spolu. Če so ti stereotipi močno vgrajeni v vzgojo in v posameznikovo osebnost, potem v skladu z biološkim spolom oblikujejo deklice t. i. feminino spolno shemo, ki je posredovana s stereotipi o ženski socialni vlogi. Nasprotno pa pod močnim vplivom delovanja stereotipov o moški socialni vlogi oblikujejo fantki t. i. maskulino spolno shemo (Furlan, 2006, 52–54).

pogledu je hierarhija med spoloma razumljena kot družbena konstrukcija nadzora moči. Ne glede na naravnost ali družbenost oblastnih razmerij med spoloma ta razmerja obstajajo. In nemalokrat povzročajo vir nezadovoljstva in nelagodja. Odnose tako v družini kot v družbi oblikujejo oblastna razmerja moči. Ta se oblikujejo in ohranjajo z negativnimi spolnimi stereotipi, ki so posledica "umetno ustvarjenih" vzorčnih modelov obnašanja in vedenja in so postavljeni kot univerzalna norma.

Pri tem se zdi, da se premalo zavedamo pomembnosti vpliva predsodkov oz. negativnih spolnih stereotipov, ki ga imajo ti na naš odnos do drugega. Da se slovenska družba v okviru današnje svetovne kulture tudi v praksi čim bolj osvoboditi patriarhalne zaznamovanosti, je nadvse pomembno, da se najprej zave negativnega vpliva spolnih stereotipov, ki sodelujejo pri oblikovanju spolnih identitet⁴ in spolnih vlog ter samopodobe⁵ in vplivajo na podobo in dožemanje drugega.

⁴Noben sistem, nobena kultura človeka ne pušča, da bi bil brez spolne identitete. Vsi se moramo "identificirati", prepoznati in opredeliti bodisi kot ženska ali moški. V okviru teh dveh kategorij je možen izbor spolne identitete. Pri vprašanju spolne identitete gre tako za kristaliziranje posameznikove predstave o tem, kdo je na spolnem področju. Glede spolne identitete v navezavi na vprašanje biološkega in družbenega spola K. Hays-Gilpin in D. S. Whitley menita naslednje: *Spolna identiteta se nanaša na individualno občutenje bodisi nje bodisi njega kot ženske ali moškega. Ta vidik spola ne sovпада nujno s kategorijo spola, ki bi jo posamezniku pripisali drugi* (Hays-Gilpin, Whitley, 2000, 79). Tisto, zaradi česar mislimo, da smo moški ali ženske, je namreč nekaj več kot naša anatomska zgradba. Je tudi nekaj več kot reakcije ali pričakovanja, ki smo jih pridobili z vzgojo v družini in širši okolici. Bistvo naše ženskosti ali moškosti je globoko vsajen občutek, ki se imenuje spolna identiteta. Tudi ko govorimo o spolni identiteti, se soočimo z osebno in družbeno identiteto. V vprašanju spolne identitete se biološki in družbeni ter psihološki spol močno prepletajo. Medtem ko biološki spol (*sex*) pomeni naravno danost in je prirojen, sta družbeni in psihološki spol (*gender*) priučena in se oblikujeta pod vplivom kulturnih in zgodovinskih odnosov, ki obstajajo v družbi. Vključenost v socialno življenje posameznika identificira s pomenom biti ženska oz. moški v neki kulturi. Naučimo se moških in ženskih družbenih vlog znotraj kulture, v kateri odraščamo, naučimo se primernih medosebnih odnosov, pa tudi, kako naj razmišljamo, se obnašamo in čutimo. Kajti v družbi biti "jaz" pomeni imeti družbeni spol, s katerim se človek identificira sam in s katerim ga identificirajo drugi.

⁵Zdi se, da lahko s slovensko besedo samopodoba označimo tako pomene, ki se skrivajo za izrazi, povezanimi z ameriškim *self-concept*, kot pojme, ki se navezujejo na evropski *self-image*. Pri nas ima namreč ta izraz dvojni pomen: "samo" obstaja kot "self", "podoba" pa kot "concept" in "image" hkrati. Terminološko nedoslednost lahko razrešimo z obrazcem: samopodoba = sebstvo (*concept + image*). *Self-concept* opredeljuje zavestno, pojmovno, torej tudi logično in racionalno, *self-image* pa bolj poudarja nezavedno, nagonsko in emo-

Zato raziskava v središče postavlja naslednje vprašanje: “Kako močno so negativni spolni stereotipi navzoči v današnji slovenski družbeno-katoliški sferi?”

STEREOTIPI IN PREDSDOKI

Predsodke je prvi poimenoval ameriški novinar Walter Lippmann, ki je tudi prvi omenil stereotip kot “slika v glavi”, ki si jo posameznik riše o sebi in drugih. Za stereotip je značilno, da temelji na nepreverjenih dejstvih in sporočilih o nekem dogodku, osebah, predmetih itd. Predsodki pa so bili za Lippmanna emocionalno nabiti negativni stereotipi. Za predsodke kot tudi za stereotipe torej velja, da niso le negativni, ampak so lahko tudi pozitivni. Tako je značilno, da negativne predsodke “superiorna skupina” pripisuje drugim skupinam, medtem ko so pozitivni predsodki pripisani le pripadnikom “superiorne skupine”. Zaradi interesov “superiorne skupine” se predsodki spreminjajo v objekt odkrite ideologije. Predsodki, ki tej skupini koristijo, se sprejemajo kot resnica. Moški kot predstavniki “superiorne skupine” so tako skozi zgodovino oblikovali številne predsodke o ženski manjvrednosti, ki so jih utemeljevali na negativnih spolnih stereotipih. Vendar pa negativnih predsodkov drugačnim ne pripisujejo samo člani “superiorne skupine”, temveč prav tako tudi člani skupine, na katere se predsodki nanašajo.⁶ Negativni spolni stereotipi in predsodki precej razdiralno vplivajo na medosebne odnose. Raziskava izhaja iz domneve, da je njihova navzočnost močno zaznavna in precej zakoreninjena v slovenski družbi.

NAMEN IN CILJ RAZISKAVE

Glavni namen raziskave je ugotoviti navzočnost nekaterih spolnih stereotipov in predsodkov ter vsaj teoretično zaslediti težnje po spreminjanju porazdelitve dela

cionalno. Oboje pa je celota psihosocialne, telesne in vedenjske razsežnosti osebnosti, z drugo besedo – samopodobe. Iz celotne izpeljave se sam po sebi ponuja sklep, da gre pri samopodobi za dialektični spoj zavestnega in nezavednega. Številni avtorji vsak v svojem jeziku opredeljujejo *self-concept* in *self-image*, vendar njihovih opredelitev ne bom naštevala. Darja Kobal povzema opredelitev samopodobe (*image de soi*), ki jo na podlagi “evropske” *self-image*, Rodriguez-Tome jo deli na *image propre* (čisto podobo) in *image sociale de soi* (socialno samopodobo). Čista podoba je organizirana celota osebnostnih potez, značilnosti, navad, teženj, stališč in sposobnosti, ki jih posameznik pripisuje samemu sebi in ki so tesno povezani s čisto telesno podobo. Socialna samopodoba pa zajema posameznikova verovanja in prepričanja o tem, kaj drugi mislijo o njem. (Kobal, 2001, 38.)

⁶ Nastran-Ule, 1994, 103.

med spoloma oz. spreminjanje tradicionalno določenih spolnih vlog (znotraj družine in na trgu delovne sile). Cilj raziskave je tudi pokazati in opozoriti na navzočnost negativnih spolnih stereotipov in predsodkov, ki s svojo navzočnostjo razdiralno vplivajo na medsebojne odnose, prav tako pa tudi na odnos do samega sebe. V raziskavi ugotavljamo navzočnost in razširjenost negativnih spolnih stereotipov in predsodkov, na podlagi česar lahko sklepamo na neenakopravno oz. neenakovredno družbeno zaznamovanost spolov, predvsem žensk. Kajti večja ko je navzočnost negativnih spolnih stereotipov in predsodkov, večja je družbeno neenakovrednost spolov v vsakdanjem življenju.

METODOLOGIJA, VZOREC ANKETIRANIH IN PRIPOMOČKI

Raziskava temelji na metodi standardiziranega raziskovalnega intervjuja v obliki vnaprej sestavljenega "nestandardiziranega" vprašalnika.

V raziskavi je sodelovalo 255 oseb. Vzorec je heterogen po spolu (158 žensk in 97 moških) in starosti (od 13 do 50 let). Udeleženci so v času raziskave obiskovali 7. razred osnovne šole (9 dijakinj in 15 dijakov), 3. letnik srednje šole (71 dijakinj in 36 dijakov), fakulteto (20 študentk, 16 študentov) oz. so bili zaposleni (58 žensk in 30 moških).

Za raziskavo je bil izdelan vprašalnik (ŽENSKA/MOŠKI).⁷ Vprašalnik je anonimen. Razdeljen je na dva dela. Prvi (vprašanja 1–5) vsebuje vprašanja po splošnih podatkih (spol, starostna skupina, izobrazba, poklic). Drugi del (vprašanja 6–41) pa sestavlja 36 vprašanj, ki so osredotočena na razne predsodke, negativne spolne stereotipe in na spolno delitev dela.⁸

REZULTATI

Raziskava je usmerjena na prikaz več med seboj povezanih elementov oz. vprašanj, zato so predstavljeni anketni rezultati vsakega vprašanja posebej.

⁷ Vprašalnik v prispevku ni posebej priložen, vendar pa so vsa vsebinska vprašanja vprašalnika vsebovana in obravnavana v prikazu rezultatov in podrobnejši analizi raziskave.

⁸ Opozarjam tako na številčno omejenost raziskave kot tudi na pestrost in raznolikost vprašanj. Vprašalnik je namreč sestavljen tako, da je mogoče vsako vprašanje obravnavati kot ločeno celoto. Ne gre torej za enovito raziskovanje izbranega elementa, ampak za prikaz več med seboj povezanih elementov oz. vprašanj.

6. Ali sta po vašem mnenju moški in ženski način delovanja enaka:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
ne	72	129	201
da	25	29	54

7. Ali sta moški in ženski način delovanja enako učinkovita:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
da	63	88	151
ženski učinkovitejši	7	49	56
moški učinkovitejši	27	21	48

8. Ali sta moški in ženski način delovanja enako upoštevana načina delovanja v slovenski družbi:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
da	40	36	76
ženski bolj upoštevan	4	5	9
moški bolj upoštevan	53	117	170

9. Ali sta moški in ženski princip v delovanju slovenske katoliške Cerkve enako ovrednotena:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
da	37	37	74
ženski bolj vrednoten	10	7	17
moški bolj vrednoten	50	114	164

10. Na vodilnih položajih se bolje obnesejo:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
ženske	5	14	19
moški	27	14	41
ni odvisno od spola	65	130	195

NADJA FURLAN

11. Žensko delo je:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
manj cenjeno kot moško	49	107	156
enako cenjeno kot moško	47	42	89
bolj cenjeno kot moško	1	9	10

12. Ženski princip delovanja je v službah:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
enakovredno sprejet moškemu načinu	42	44	86
povsem nesprejet način	5	2	7
delno sprejet	50	112	162

13. Žensko znanje in védenje ima v družbi:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
manjšo vrednost kot moško	31	76	107
enako vrednost kot moško	63	62	125
večjo vrednost kot moško	3	20	23

14. Ženske so v svojem ravnanju:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
nestanovitne, spremenljive, nestabilne	39	23	62
stanovitne, stabilne	58	135	193

15. Moški so v svojem ravnanju:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
nestanovitni, spremenljivi, nestabilni	21	75	96
stanovitni, stabilni	76	83	159

16. Ženske imajo:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
šibke umske sposobnosti	10	1	11
enake umske sposobnosti kot moški	68	101	169
boljše umske sposobnosti kot moški	19	56	75

NEGATIVNI SPOLNI STEREOTIPI IN PREDSDOKI V SLOVENSKI DRUŽBENO-RELIGIJSKI SFERI

17. Ženske so po svoji naravi blebetave in nezmožne skrivnosti zadržati zase:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
trditev je povsem resnična	53	36	89
trditev je povsem napačna	44	122	166

18. Preudarnost in premišljenost sta lastnosti, značilni za:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
moški spol	26	14	40
ženski spol	16	69	85
enako	55	75	130

19. Lepe ženske so po svoji naravi:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
lahkotne	50	41	91
šibke narave	22	49	71
krepostne	25	68	93

20. Lepe ženske ljubijo barabe:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
povsem resnično	24	26	50
povsem neresnično	10	23	33
delno resnično	63	109	172

21. V šolah so dekleta:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
marljivejša od fantov	64	119	183
manj marljiva od fantov	11	5	16
enako marljiva	22	34	56

22. Moški, ki ima veliko žensk, je v družbi:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
bolj spoštovan (frajer)	55	108	163
manj spoštovan (zaničevan)	13	18	31
enako spoštovan	29	32	61

NADJA FURLAN

23. Ženska, ki ima veliko moških, je v družbi:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
bolj spoštovana (frajerka)	18	19	37
manj spoštovana (zaničevana)	55	109	164
enako spoštovana	24	30	54

24. Ženska, ki je oblečena v mini krilo:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
želi zapeljevati	43	47	90
želi ugajati	37	48	85
enako spoštovana, s tem nima posebnih namenov	17	63	80

25. Na kaj pomislite, ko v lepem avtomobilu vidite žensko voznico:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
avto ji je nekdo podaril	10	13	23
verjetno je to vozilo last njenega moža, ljubimca	62	78	140
kupila si ga je sama z lastnim trudom	25	67	92

26. Na kaj pomislite, ko vidite žensko v dragih oblačilih, npr. v krznenem plašču:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
kupil ji ga je njen mož, ljubimec	70	99	169
kupila si ga je sama	27	59	86

27. Izreki, kot je npr.: "Ženski je mesto doma ob kuhinjskem ognjišču", so:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
povsem resnični	9	0	9
zastareli in neuporabni	48	141	189
delno resnični	40	17	57

28. Urejanje doma in gospodinjska opravila so:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
izključno ženska domena	19	3	22
tako stvar žensk kot tudi moških	75	153	228
samo moška domena	3	2	5

29. Menjavanje žarnic in popravljanje drobnih napak je:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
naloga moškega	46	33	79
naloga ženske	2	1	3
naloga obeh	49	124	172

30. Skrb za otroke je predvsem v domeni:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
matere	6	5	11
očeta	1	0	1
obeh staršev	90	153	243

31. Moški, ki poslušajo nasvete svojih žena, ravnajo:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
nespametno	20	8	28
pametno	77	150	227

32. Trditev, da so ženske rade posiljene, je:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
povsem resnična	8	2	10
povsem neresnična	65	138	203
delno resnična	24	18	42

33. Ob besedi posilstvo se spomnim na:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
žensko, ki je bila posiljena	94	158	252
moškega, ki je bil posiljen	3	0	0

NADJA FURLAN

34. Obleka, ki je primernejša za žensko:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
krilo	26	9	35
hlače	4	2	6
oboje	67	147	214

35. Kdo menite, da je primernejša za voditelja/voditeljico države:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
ženska	10	30	40
moški	43	20	63
enako	44	108	152

36. Kakšna je po vašem mnenju zastopanost žensk v slovenski politiki:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
premajhna	54	139	193
zadostna	35	19	53
prevelika	8	0	8

37. Ženske so čustveno preveč nestabilne, kar lahko ogrozi posel, delo:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
povsem resnično	14	5	19
delno resnično	55	83	138
povsem neresnično	28	70	98

38. Ženske so bolj čustvene kot moški:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
povsem resnično	40	70	110
delno resnično	39	74	113
povsem neresnično	18	14	32

39. Koga bi raje imeli za šefa:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
žensko	18	23	41
moškega	31	40	71
vseeno	48	95	143

40. Ali so ženske boljše voznice od moških:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
da	8	32	40
ne	59	24	83
enako	30	102	132

41. Kaj si mislite o zakonu, v katerem bi žena hodila na delo, mož pa bi doma opravljal gospodinjsko delo:

	MOŠKI	ŽENSKE	SKUPAJ
popolnoma nesprejemljivo	36	21	57
delno nesprejemljivo	11	24	35
sprejemljivo	23	56	79
delno sprejemljivo	15	28	43
popolnoma sprejemljivo	12	29	41

ANALIZA REZULTATOV

Rezultati ankete oz. vprašalnika na eni strani potrjujejo navzočnost nekaterih negativnih spolnih stereotipov in predsodkov (žensko podrejenost, odvisnost in moško prednost, nadrejenost in neodvisnost), po drugi strani pa kažejo na močno tendenco po spreminjanju tradicionalno zaznamovanih spolnih stereotipnih vlog in porazdelitve dela.

Močan vpliv predsodkov in spolnih stereotipov je še posebej očiten pri vprašanih št. 22, 23, 25 in 26. Na vprašanje št. 25 (Na kaj pomislite, ko v lepem avtomobilu vidite žensko voznico?) je kar 55 % anketiranih (140 anketiranih: od tega 62 moških in 78 žensk) odgovorilo, da je lepo vozilo verjetno last njenega moža ali ljubimca, 9 % (23 anketiranih) je odgovorilo, da ji je avto nekdo podaril, le 36 % (92) anketiranih pa je odgovorilo, da si je vozilo ženska kupila sama. V ozadju lahko razberemo predsodek, da je ženska finančno odvisna oz. šibkejša od moškega. Kot vidimo, je ta pred-

sodek razširjen tako med “superiorno skupino, ki zatira” (moški), kot tudi “podreje-no skupino oz. tisto skupino, ki je zatirana” (ženske). Enako velja tudi za vprašanje št. 26 (Na kaj pomislite, ko vidite žensko v dragih oblačilih, npr. krznenem plašču?). Kar 66 % anketiranih (169: od tega 70 moških in 99 žensk) meni, da ji je krzneni plašč kupil njen mož, ljubimec; 34 % anketiranih (86: od tega 27 moških in 59 žensk) pa meni, da si je plašč ženska kupila sama. Odgovori na vprašanji št. 22 in 23 pa nakazujejo stereotip moškega lovca in ženske “nečistosti”. Medtem ko je moški, ki ima veliko žensk, v družbi po mnenju (163) anketiranih “frajer”, za žensko, ki ima veliko moških, velja prepričanje, da je v družbi zaničevana (164 anketiranih).

Po drugi strani pa je na podlagi odgovorov na vprašanja št. 7, 10, 27, 28, 29, 30 in 41 mogoče sklepati na težnjo po preseganju spolnih stereotipov in predsodkov. Odgovore na ta vprašanja namreč zaznamuje težnja po enakovrednosti in enakopravnosti spolov. Moški in ženski način delovanja sta po mnenju 151 anketiranih od 255 enako učinkovita (vprašanje št. 7). Prav tako je večina anketirancev (195) mnenja, da ni odvisno od spola, kdo se na vodilnih položajih bolje obnese (vprašanje št. 10). Preseganje spolnih stereotipov in predsodkov ter težnja po spremembi tradicionalno določenih spolnih stereotipnih vlog se kaže v odgovorih na vprašanja št. 27, 28, 29 in 30. Prepričanje, da je ženski mesto doma, ob kuhinjskem ognjišču, in da so gospodinjska dela izključno ženska dolžnost ter da je skrb za otroka izključno ženska domena, je po anketnih odgovorih sodeč preseženo. Preseganje predsodkov je zaslediti tudi v vprašanjih št. 16 in 17.

Po mnenju Christine de Pizan je bilo v srednjem veku razširjeno prepričanje, da so moški intelektualno superiornejši od žensk.⁹ To prepričanje je bilo značilno zlasti za 18. in 19. stoletje. Po Ashmoru je bila v tem obdobju (1894–1936) glavna preokupacija raziskovalcev proučiti, ali so moški intelektualno superiornejši od žensk, kar je bilo v tistem času splošno prepričanje.¹⁰ Znanstveniki so to prepričanje zagovarjali z dokazovanjem razlik med spoloma v fizičnih lastnostih, npr. v masi možganov. Velikost in obliko možganske mase so mnogokrat uporabljali kot “dokazni material” za dokazovanje inteligenčne superiornosti moških nad ženskami, belcev nad črnci in Evropejcev nad Azijci. Še posebno za znanstvenike 19. stoletja je bila namreč značilna domneva o povezanosti velikosti možganske mase z inteligentnostjo. Ta hipoteza predpostavlja, da so ženske zaradi manjše možganske mase manj inteligentne kot moški; podobno je argumentirana tudi superiorna inteligent-

⁹ Pizan, 1999, 98.

¹⁰ Pervin, 1990, 489.

nost belcev nad črnici. Ta obsedenost z velikostjo možganske mase se je nadaljevala še v 20. stoletje. Nenatančnost in nepravilnost argumentov v zvezi z velikostjo možganske mase in njenim vplivom na inteligentnost je bila dokončno razkrita in ovržena šele leta 1981 z delom paleontologa in zgodovinarja Stephena J. Goulda *The Mismeasure of Man*.¹¹ Prav tako pa je tudi razvoj inteligenčnih testov pomagal, da je bilo do leta 1930 zbranih dovolj podatkov, ki so pokazali, da med spoloma ni razlik v splošni inteligentnosti. Kasneje so se raziskovalci usmerili na bolj specifične intelektualne sposobnosti (npr. matematiko) in osebnostne lastnosti.

Preseganje stereotipa oz. predsodka o ženski inteligentni inferiornosti je razvidno v odgovorih na vprašanje št. 16: 169 anketiranih meni, da imajo ženske enake umske sposobnosti kot moški. Kljub trendu enakopravnosti in enakovrednosti spolov, ki se kaže v večini anketnih odgovorov, pa je zaslediti sledove spolne diskriminacije in vplive spolnih stereotipov in predsodkov v precejšnjem številu anketnih odgovorov. Zlasti v vprašanjih št. 8, 9, 12, 13, 22, 23, 37 in 38 se kaže bodisi spolna zapostavljenost ali pa ostanki patriarhalno usmerjene miselnosti in predsodkov. Tako je npr. po mnenju večine anketiranih (170) moški način delovanja v slovenski družbi bolj upoštevan od ženskega (vprašanje št. 7). Na podoben ugotovitev kažejo odgovori na vprašanje št. 9; moški princip delovanja naj bi bil po mnenju anketiranih v delovanju slovenske katoliške cerkve bolj ovrednoten kot ženski (164 anketirancev). Na spolno diskriminacijo kažejo tudi odgovori na vprašanje št. 11, saj je 156 anketirancev odgovorilo, da je žensko delo manj cenjeno kot moško. Prav tako naj bi bil po mnenju (162) anketiranih ženski princip delovanja v službah delno sprejet način (vprašanje št. 12). Deljena mnenja v zvezi z vrednostjo ženskega znanja v družbi v primerjavi z moškim znanjem (žensko znanje ima v družbi enako vrednost kot moško – 125 anketiranih; žensko znanje ima v družbi manjšo vrednost kot moško – 107 anketiranih, žensko znanje ima v družbi večjo vrednost kot moško – 23) prav tako kažejo stereotipno zaznamovanost in spolno diskriminatornost žensk (vprašanje št. 13).

Zaključimo lahko, da rezultati ankete opozarjajo na navzočnost spolnih stereotipov in predsodkov ter na sledi spolne diskriminacije in nasilja nad ženskami, posledično pa tudi nad moškimi. Kažejo pa tudi na bolj optimistične težnje po enakopravnosti in enakovrednosti spolov ter po spreminjanju tradicionalno določenih spolnih stereotipnih vlog in s tem po preseganju spolnih stereotipov in predsodkov.

¹¹ Epstein, 1988, 52.

NADJA FURLAN

BIBLIOGRAFIJA

- EPSTEIN, C. F. (1988): *Deceptive Distinctions*, New York, Yale University Press.
- FURLAN, N. (2006): *Manjkajoče rebro, ženska, religija in spolni stereotipi*, Koper, Annales.
- HAYS-GILPIN, K., WHITLEY, D. S. (2000): *Arheologija spolov*, Ljubljana, ŠKUC.
- LANGLEY, M. (1994): *Kratek pregled verstev sveta*, Koper, Ognjišče.
- KAYE, H. E. (1974): *Male Survival*, New York, Grosset & Dunlap.
- KOBAL, D. (2001): *Temeljni vidiki samopodobe*, Ljubljana, Pedagoški inštitut.
- NASTRAN-ULE, M. (1994): *Temelji socialne psihologije*, Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče.
- PIZAN, C. (1999): *Mesto dam*, Ljubljana, DELTA.
- PERVIN, A. L., ur. (1990): *Handbook of personality: Theory and research*, New York, Guilford Press.

